

SEIRENES

DE

I. I. RUSSU

După îndelungi controverse și confuzii în legătură cu numele și natura Seirenelor în mitologie și literatură, reexaminarea pe un plan comparativ mai larg a problemei redevine posibilă și necesară, acum când se cunosc mai bine raporturile culturii și limbii grecești cu neamurile învecinate și când au putut fi stabilite cu precizie unele din elementele eterogene, «barbare», intrate în limba și cultura Greciei antice¹.

Ființe demonice, cu calități miraculoase și puteri supranaturale, Seirenes sînt creaturi ale mitologiei antice care apar în două faze: a) în epeopea homerică, b) în perioada arhaică și clasică-elenistică, cu trăsături diferite, contrastante. În *Odiseia* sînt descrise ca sălășluind într-un ostrov din Marea vestică, între Aea și Scylla: pe mal, într-o livadă înflorită, ele cîntă atît de frumos încît oricine le ascultă e fermecat, se pierde sedus de vraja lor, acasă nu se mai întoarce². La înapoierea-i din iad, trebuind să treacă pe lângă ostrovul Seirenelor, Odiseu — prevenit și instruit de vrăjitoarea Kirke — evită pericolul și naufragiul prin măsuri pe cît de originale pe atît de ingenioase: astupă cu ceară urechile mateloților, pe care-i pune să-l lege de miini și de picioare la catargul corăbiei spre a nu se lăsa ademenit de vraja zînelor, al căror glas voia totuși să-l audă.

Episodul lui Odiseu a fost interpretat ca o poveste veche în legătură cu numeroasele dificultăți, pericole și peripeții ale navigației în epoca primitivă, cu furtunile frecvente, naufragiul și moartea care pîndesc pe marinari. După descrierea poetului homeric, Seirenes «stau între grămezi de oseminte, de trupuri moarte, putrede, de oameni» (*Odisea*, XII 45—46); acest element nu poate fi însă interpretat în sensul că ele înșile ucideau pe cei vrăjiți și ademeniți, ci că aceștia piereau în chip firesc în urma naufragiului, de foame ori din alte cauze, cum bine remarcău erudiții homerici alexandrini (de ex. Aristoph. Byzant. în schol. *Odisea*, XII 43;

¹ Cuvinte comune: ἄμβων, βασιλεύς (Langue et littérature, București, IV, 1948, p. 187—189), βάσκανος, βραβεύς etc.; zeități: *Asclepios* (*Istoria Medicinii*. Studii și cercetări, București, 1957, p. 9—24), *Dionysos*, *Sabazius*, *Semele*, *Silenul* ș.a.; cf. și O. Haas, *Die Lehre von den indogermanischen Substraten in Griechenland*, în *Linguistique Balkanique*, Sofia, I, 1959, p. 29—56.

² *Odiseia*, XII, 44—46; Vergilius, *Aen.*, V, 864—865; Pausan., X, 6, 3.

Eustath.; Suidas ș.a.). Indiferent care ar fi explicarea acelor cadavre și schelete, apariția unui asemenea tablou macabru avea un rost moralizant și didactic, ca avertisment pentru marinari din partea poetului homeric, care dă « sfaturi » practice eroului său Ūlise prin intermediul vrăjitoarei Kirke. În ce privește numărul, din forma dualului $\Sigma\epsilon\iota\rho\gamma\upsilon\upsilon\upsilon$ (*Odys.*, XII 52,167) ar rezulta că ele erau la început două (fără nume individuale); la fel în Sofocle (frg. 777) și pe un aryballos arhaic, — față de trei ori mai multe (într-o versiune tîrzie erau 16, sau chiar nenumărate). Inițial, ele erau imaginate ca ființe supranaturale antropomorfe, în chip de femeii cîntărețe, nu ca făpturi mixte, corcitură de om și animale (pasăre, pește), cum apar în arta plastică de mai tîrziu.

În perioada posthomică, timp de peste un mileniu, literatura, legendele și arta plastică (vase, teracote, sculpturi) ² înfățișează începînd din sec. VII/VI pe Scirenes în ipostaze diverse ³, cu elemente noi, « atribuții » sporite, în unele relații genealogice complicate: sînt femei fermecătoare, ori făpturi hibride cu partea de sus a corpului de femeie, cu coadă de pește; ori fecioare înaripate cu corp de pasăre și picioare de rață, de găină ⁴ ori de leu; aripi lungi de liliac, cu coadă de pește asemenea Tritonilor; uneori (în figurații arhaice) cu barbă etc. Predomină figura de femeie-pasăre din cauză că păsările cîntă, fiind în natură cîntărețele prin excelență, de la care (după unii antici, ca Aleman) ar fi învățat oamenii cîntecul. În general, Seirenes rămîn mereu ființe de frumusețe și grație deosebită, cu glas plăcut și puteri magice, care adormeau pe trecători, îi fascinau, uneori îi devorau. Fantezia populară și « erudită », impostura și superstițiile combinau mereu adăugînd elemente din cele mai variate și excentrice, iar figura Seirenelor s-a îmbogățit considerabil, extinzîndu-se în diferite sfere ale existenței terestre și dincolo de mormînt, cîștigînd elemente și « atribuții » variate, mai ales negative, stricătoare, macabre. Din numeroasele adaoase ale epocii clasice și elenistice în « personalitatea » lor complexă, sînt de relevat cîteva elemente mai remarcabile: duhuri ale morții (ca atare: nenumărate), care omoară pe oameni, deci sadice, setoase de sînge și voluptate ⁵, sălășluite (după unii) sau vagabondînd prin morminte, în iad, ori în apropiere, duhuri ale răzbnării (cauzatoare de groază și coșmaruri), care pot fi « împăcate » și îmbunate prin jertfe; deci în esență, înrudite cu greceștile Keres, Erinii și Harpyie; sînt vrăjitoare, care potrivit cu prevestițiile oracolului trebuiau să

¹ Lucru simplu și evident, relevat încă de antici, de ex. Suidas s.v. $\Sigma\epsilon\iota\rho\eta\upsilon\epsilon\varsigma$, $\gamma\upsilon\upsilon\alpha\iota\kappa\acute{\alpha}\varsigma$ $\tau\iota\upsilon\alpha\varsigma$ $\epsilon\upsilon\phi\omega\upsilon\upsilon\varsigma$ $\gamma\epsilon\gamma\epsilon\eta\sigma\alpha\iota$ $\mu\upsilon\theta\omicron\varsigma$ $\pi\epsilon\pi\iota\upsilon$ Ἑλληνικός . J. H. Voss la începutul sec. XIX, apoi Welcker, *Griechische Götterlehre*, Göttingen, 1862, III, p. 172 „der Dichter die Sirenen, wie Kirke, Kalypso und die Nymphen überhaupt, nur als menschliche Wesen aufführt“.

² *Lex. Myth.*, IV, 605—638; RE, III A, 300—305.

³ Just observă încă Passow, p. 1391 „die folgende Zeit veränderte Zahl, Namen, Wohnsitz und Gestalt derselben“.

⁴ Femeile *Seirenes* au fost transformate în păsări din diverse cauze și condiții « prin voia zeilor », fie « la cerere », « pentru a putea să caute pe Persephona », fie « ca pedeapsă » că... n-au apărut-o de răpire, sau ca o sancțiune din partea Afroditei pentru refuzul lor de a se mărita, rămînd mereu fete fecioare etc. W. Grimm, *Deutsche Heldensage*, p. 387, le compară cu « fecioarele lebede » (Schwanenjungfrauen), cf. Welcker, *op. cit.*, p. 162.

⁵ „Der wahre Charakter der S. im Volksglauben des 7.—5. Jhs. ergibt sich aus der Betrachtung der S.-Denkmäler dieser Zeit. Da erscheinen sie durchaus als Totengeister, wie die Keren, Erinien u.ä.“ Zwiicker, in RE, III A, 293; „sie gehören der großen Schaar der Schandendämonen an, die vielfach im Märchen fortleben“ Nilsson, GGR, I, p. 228 ș.a.; puternicul substrat erotic-afrodisiac ($\sigma\phi\acute{\omicron}\delta\epsilon\alpha$ $\acute{\epsilon}\rho\omega\tau\iota\kappa\alpha\iota$) al Sirenelor rezultă din vraja și seducția lor irezistibilă, ca și din unele reprezentări plastice, ca reliefuri cu scena erotică *Lex. Myth.*, IV, 615 = Michel, in DA, IV, p. 1355 = Nilsson, *op. cit.*, pl. 50, 5.

se prăpădească sinucigîndu-se atunci cînd vreun trecător le va scăpa nefermecat, nerăpus¹; în consecință, după eșecul suferit față de Odiseu, cele trei (două?) Seirenes s-ar fi aruncat în mare, prefăcute pe loc în trei stînci (Apollod., Hygin. etc.). Esențială rămîne peste tot trăsătura veche a Seirenelor: ființe grațioase, cîntărețe măiestre prevestitoare ale viitorului, cu un puternic substrat erotic-afrodisiac. Elementele negative, păgubitoare oamenilor apar în structura lor ca niște dezvoltări fanteziste, dar firești în imaginația colectivă a anticilor din « datele » tabloului alegoric trasat inițial de poetul homeric: 1) puterea fascinantă a cîntecului lor, 2) seducerea marinarilor și caracterul de zeități perfide², 3) pieirea celor naufragiați, care s-au lăsat ademeniți (: oase înălbite, cadavre; *Odys.*, XII 39—46, 185—187). Caracterul de cîntărețe excepționale (ca simboluri și atribute în arta plastică: fluerul, flautul și lira) rezultă și din alte elemente ale basmelor grecești: stimulate de Hera, Seirenes se iau la întrecere cu Muzele susținute de Palas Atena, care însă le-au învins în măiestrie muzicală și ca pedeapsă le-au jumulit de pene spre a-și face din ele coroane ori a-și îmbogăți coafura³. Ele s-ar fi luat la întrecere și cu Thamyris și au fost depășite de alt cîntăreț vestit al anti-chității, legendarul Orfeu, a cărui « biruință » asupra lor printr-un cîntec mai frumos (cîntat pe nava Argo) « a permis » expediției Argonauților lui Iason să treacă prin zona « insulei Seirenelor » fără să fie seduși de cîntecul lor fatal. Puterea fascinantă a acestor « zeități » s-a exprimat înainte de toate prin cîntec, elementul auditiv care este factorul ce impresionează mai adînc și puternic decît orice ființa umană; κηληιδόνες le numea Pindar (Pausan., X 5,5), iar după Aleman frg. 10B & Μῶσα κέκλαγ' ἄ λγεια Σειρήν, Sirena este sinonim cu Musa. În imaginația filozofico-poetică a lui Platon (*Rep.*, X 14), cele 8 Seirenes devin personificări care stau cîte una pe fiecare sferă cerească și cîntă armonia eternă. Simbol al elocinței și muzicii sînt considerate ele de mulți antici: Σειρήνας ἐπέθηκαν δηλοῦντες τὴν εὐμουσίαν τοῦ ἀνδρός (Vita Isocr., p. XIII 12 etc.)⁴.

Spre a se integra în sistemul mito-genealogic grecesc, Seirenes au fost declarate fiice ale pămîntului Gaia, Chthon (devin figuri chtoniene), ori ale zeității marine Phorkys (tată al multor « monștri » ai mitologiei), sau ale lui Acheloos și ale unei muze (Terpsichora ori Melpomene, Calliope etc., de la care au învățat cîntec și înțelepciune), ca atare deveniră un fel de Nimfe, Naiade însoțitoare ale Persephonei în iad etc. (Apollod., Ovid.). În epoca elenistică au primit și nume individuale grecești, confecționate prin speculații filologice de erudiți și mitografi după calitățile ori teritoriile locuite de ele, ca *Thelxiepeia* (« cîntec de vrajă »), *Aglaope*, *Peisinoe*, ori *Parthenope*, *Ligeia*, *Leucothea* etc.; *Himeropa* (« cîntec de dor ») se numea în sec. V î.e.n. una din cele trei Seirenes în scena cu tentativa de « fascinare a lui

¹ Apollod. frg. 7, 18: ἦν δὲ αὐταῖς Σειρήσι λόγιον τελευτῆσαι νεὼς παρελθούσης. Hygin. *fab.* 125: harum fatu m fuit tamdiu uiuere, quamdiu earum cantum mortalis audiens nemo praeteruenerctur esset, 141 etc.

² După concepția euemeristică, Seirenes ar fi fost la început « hetere » care seduceau pe marinari; la fel, în imaginația pragmatică a romanilor (Seruius ad Verg. *Aen.*, V, 864; Horat., *Sat.*, II, 3, 14 etc.).

³ Episodul sancționării prin jumulire a femeilor-păsări Seirenes de către Muze (Paus., IX, 34, 2) a fost pus în legătură de erudiții antici cu numele localității din Creta *Aptera*, explicată prin etimologie populară ca « fără aripi ».

⁴ Din cauza glasului lor muzical, Seirenes au rămas ca un simbol al seducției, în literatura și tradițiile evului mediu și ale epocii moderne, ca « zeități ale mării » la popoarele de navigatori din Europa apuseană (RE, III A, 305—308).

Ulise»; asemenea apelative individuale nu au firește nici o valoare și semnificație lingvistică pentru explicarea numelui colectiv și genuin *Seirenes*. Devenite «zeități» — de rang inferior¹ — echivalente cu Muzele, *Seirenes* au avut parte de un cult în sanctuare ori temple, fie ale tuturor (un templu colectiv lângă Sorrento, Italia), fie individuale (Parthenope, Leucosia; *Lex. Myth.* IV 606—7).

Pentru a determina obârșia lor, este important a stabili elementele primordiale în structura acestor produse mitologice. General și esențial (începînd din *Odiseia*, supra, p. 320), nelipsit în tradiția antică este faptul că ele erau înzestrate cu frumusețe și glas plăcut, înțelepciune² și puteri supranaturale; iar vraja frumuseții și cîntecului s-a format în imaginația grecească trăsătura lor de vrăjitoare care ademenau pe trecători³, urmată de transformarea în vampiri și strigoi, duhuri rele, genii ale morții și descompunerii; de altă parte, puterea lor magică și miraculoasă era interpretată și utilizată ca protectoare a oamenilor și a mormintelor (un fel de «îngeri păzitori»): de aici reprezentarea lor frecventă pe morminte, simbol al morții, ca figuri de bocitoare, care plîng pe mort (ori se îngrijesc de el) și deplîng tristul destin al tuturor muritorilor; inițial au avut deci și un rol apotropaic⁴, ca Gorgonele. În perioada clasică și elenistică, *Seirenes* sînt, după unii, puteri ale iadului, dușmani ai oamenilor și sufletelor⁵; după alții însă: duhuri blinde și binevoitoare care călăuzesc sufletele morților («psychopompos»), «spre cer, la Zeus»; mai târziu, ele apar în societatea veselă a petrecerilor, la banchete, iar în sec. III e. n. chiar într-un cor de 16 *Seirenes* înaripate dansînd și cîntînd, pe un basorelief. În structura, atribuțiile și figurația lor din epoca posthomerică s-au amestecat și unele elemente orientale (mai ales în felul reprezentării figurate), ceea ce a făcut pe unii să le considere ca aduse din Egipt, Fenicia etc. (cf. infra, p. 325), deși numele și esența lor cu siguranță nu sînt «orientale», semite, ci indo-europene. S-a relevat că în arta plastică arhaică, *Sirena* avea un rol pur decorativ, fiind înfățișată după model artistic adus din Orient. Inițial, *Sirenele* nu aparțin în sfera mitologiei, fiind însă adecvate spre a reprezenta figuri demonice, mai ales în simbolismul funerar, în legătură cu natura «sufletului» imaginat ca ceva zburător (pasăre, fluture). Pentru a reprezenta plastic pe *Seirenes* din *Odiseia*, a fost adoptat motivul pasăre-om-liliac, ca tip gata făcut care s-a perpetuat în diverse variante pînă la dispariția lor din credințele și viața societății antice⁶.

¹ „Die niederen göttlichen Wesen“, Nilsson, GGR, I, p. 228.

² De ex. Crusius, în *Philologus*, L, 1891, p. 104, „... der zauberische Gesang der Sirenen und ihre Weisheit...“.

³ Crusius, *loc. cit.*, p. 100 „... die Sirenen selbst sind vermutlich nichts als ein idealisierender Typus dieser Art von Zauberinnen, gleich der Kirke... Hesiod scheint diesen jedenfalls wichtigen und ursprünglichen Zug schärfer hervorgehoben zu haben als der ionische Poet, wenn er... sogar die Winde von den Sirenen bezaubern ließ...“.

⁴ Crusius, *loc. cit.*, p. 101 „die merkwürdige, weit verbreitete Sitte, die Sirenen auf Grabmälern und Seelgeräten anzubringen. Sie hatten hier ursprünglich wohl apotropäische Bedeutung, wie die *bubones* an der Hoftür; sie sollten das Grab von ihresgleichen, von den *βασκανοι*, den Leichenräubern und Seelenbannern schützen und schirmen“.

⁵ În sincretismul iudaic-elenistic, *Seirenes* sînt stafii ale deșertului și ruinelor, monștri sadici și dușmănoși, uneori în chip de struț (*Septuaginta, Iesaias*, 13, 21 etc.); în mitologia creștină ele sînt bocitoare care plîng pentru păcate la «judecata de apoi», iar alteori sînt simbol al plăcerilor, desfătărilor și păcatelor pămîntești, ori al ereziilor etc.

⁶ În bună parte valabilă este imaginea rezumativă schițată despre *Seirenes* de Nilsson, GGR, I, p. 228.

Dar la început, Seirenes nu erau pur și simplu niște păsări cîntătoare ori « păsări-suflet » (Seelenvogel), personificări ale sufletului « care zboară », cum le-au prezentat unilateral și exagerat unii erudiți la începutul sec. al XX-lea¹; ele au devenit « păsări » (corect: « femei-păsări ») în mitologia și superstițiile grecești în cursul unui proces de metamorfoză (infra, p. 329), căci inițial — cum s-a spus — ele erau făpturi antropomorfe, avînd o substanță care se conturează limpede din analiza aspectelor variate și acțiunilor multiple ce li se atribuiau. În structura lor se disting două laturi importante, din două mari etape ale « existenței » lor: a) una pozitivă, bună: frumusețea încântătoare, grația, cîntecul, deșteptăciunea, vraja; b) vrăjitoria, sadismul, răutatea bestială, moartea (strigoi, duhuri ale morții și iadului). E un bizar amalgam de calități, funcții și atribuții contrastante — de o parte grația seducătoare, frumusețea și inteligența, de alta năprasnica moarte: un fel de « dualism » în care ar părea să lipsească o punte de legătură organică². Din simpla constatare și alăturare a celor două categorii de concepte nu rezultă elementul primordial, esențial, care să explice și justifice obîrșia acestor ființe demonice; asemenea clarificare și soluția justă o poate da numai cercetarea comparativă în cadrul limbilor indo-europene a trăsăturilor și a numelui propriu Seirenes, care evident în esența semantică primară nu putea conține două concepte antitice: « bine » și « rău », ori « frumos » și « urît », « viață » și « moarte » etc., ci fie una, fie alta din asemenea realități materiale și morale. Cert e că, la fel ca alte produse mitologice, Seirenes nu erau simple stafii, scornituri ale imaginației halucinante a unor exaltați, ci simbolizau o realitate umană și socială, avînd un conținut de limbă și viață; ele au avut odată un sens concret, pozitiv. Încă din antichitate și în sec. al XIX-lea, Seirenes au fost considerate de mulți ca demoni, personificări ale unor fenomene și elemente naturale (valuri, furtuna, vuetul mării, fulgere etc.), ca o formă de poezie a naturii, « vraja mării »; ori ca elemente meteorologice (seninul cerului ș.a.)³;

¹ De ex. Weicker, *Der Seelenvogel in der alten Literatur und Kunst*, Leipzig, 1902 (non uidi) și *Lex. Myth.*, IV, împreună cu așa-numita « școală arheologică »; Michel, DA, IV, p. 1352 « on semble s'accorder pour rattacher les Sirènes au groupe nombreux des Harpyes, des Erinyes, des Lamies etc. et pour voir en elles des esprits des morts, simples variations du type fondamental de l'âme ailée etc. »; Zwicker (care afirmă că în Atica « erfolgt im 5. und 4. Jh. ihre weitere, wichtige Ausbildung: sie werden immer anthropomorpher, bekommen Arme, musizieren sehr oft und erhalten weibliche Brüste » (RE, III A, 303) — adică un proces de metamorfoză tocmai invers decît s-a produs în realitate); Wilamowitz, *Der Glaube der Hellenen*, Berlin, 1931, I, p. 269: „göttliche Vogelwesen, die das κελειν in Gutem und Bösem verstehen“; Nilsson, GGR, I, p. 228 „der Menschenvogel“. Combătut de Marôt, *Acta Ethnographica*, VII, 1958, p. 20—23 și passim; p. 22: „Weicker's attempted theory gives no satisfactory solution either to the question of the Siren's essential character or to the problem of the evolution of the concept of these beings...“.

² Just relevau unii dilema filologilor în fața echivocului provocat de dublul semantism al Seirenelor; de ex. Baumeister, *Denkmäler des klass. Altertums*, III (München, Leipzig, 1888), p. 1642: „die ursprüngliche Bedeutung dieser Fabelwesen ist wegen der Doppelbeziehung, in welcher sie einmal in der bekannten Dichtung von Odysseus, dann aber im athenischen Volksglauben erscheinen, schwer zu ergründen“.

³ După interpretările mecaniciste ale « meteorosofiștilor »; de ex. încă din antichitate se admitea că « adevărul în povestea Seirenelor e că în unele locuri înguste ale mării curentul producea sunete puternice — pe care ascultîndu-le navigatorii se lasă duși și seduși, se prăpădesc », Suidas; Tzetzes, *Chil.* I, 341; „der wolkenlose Südhimmel des Mittelmeeres mit seinen erschlafenden Wirkungen auf den Körper — die blaue Tiefe der Fluten (etc.), verbunden mit den Gefahren der klippenvollen Ufer wurden in der Phantasie eben so viele Reizungen einer schönen wunderbaren Meerfrau...“, Scheffele, p. 1216; Gerhard, p. 545 și 566; Preller, p. 614; Schwenck, p. 332 „... Töne des an irgend einer Stelle einer Insel pfeifenden Windes“;

de aceea au fost grupate cu « zeitățile mării; fetele mării »¹. Dar « caracterul marin » se explică prin faptul că ele au fost cunoscute mai întâi de navigatorii greci, în călătoriile lor prin Marea Egee ori Tireniană (infra, p. 329). Analiza elementelor documentare în ansamblu arată că Seirenes simbolizau și personificau nu duhuri rele ori păsări-suflete, « daemon meridianus » (Crusius, Solmsen ș.a.) sau fenomene ale naturii, ci niște concepte cu caracter pozitiv estetic-e-umane, psihice și fizice: grația, frumusețea, muzicalitatea, vraja și erotismul²; ceea ce rezultă cu prisosință din episodul lui Ulise și din felul cum au « evoluat » și se reflectă acești demoni în conștiința socială și imaginația populară a Greciei antice, fiind în deplină concordanță cu tălcuirea etimologică a numelui lor colectiv.

Forma numelui în literatura greacă (cf. RE III A, 288) este în varianta principală și cea mai veche, aproape neschimbată: Σειρήν, plur. Σειρήνες (*Odis.*, XII 39 Σειρήνας, 42 Σειρήνων, 44 Σειρήνες, 158, 198, XXIII 326; dual Σειρήνουιν, XII 52, 167), care se menține în toată literatura clasică și alexandrină, la poeți, mitografi, prozatori, în inscripții; rară e varianta Σιρήν, reprezentînd o reducere a diftongului la *i* (ca în Σειληνός — Σιληνός, Χείρων — Χίρων etc.)³; în limba latină e preluat sub forma *Siren*, *Sirena*, plur. *Sirenae* (Horat., Vergil., Seneca, Ovid., Suet. ș.a.). Varianta de bază, deci etimologică este *Seiren-*, reprezentînd în același timp tema cuvîntului de formă indo-europeană; ea trebuie avută în vedere la stabilirea etimologiei și interpretarea semnificației primare mitologice și sociale, lingvistice și cultural-istorice a figurilor numite Seirenes; n-ar fi imposibil însă ca radicalul să fi avut vocalismul *-i-* sau *-e-* (*Sir-en-* ori *Ser-en-*); cf. varianta Σηρηνίδες (Aleman).

Încercările de etimologie antice și moderne⁴ nu au explicat (cum s-a spus) geneza numelui, deci n-au adus vreun serviciu necontribuînd prin nimic la elucidarea esenței semantice și a obârșiciei lingvistice-etnice a acestor ființe demonice ale mitologiei grecești; dimpotrivă, mai ales « etimologiile » ce figurează încă în enciclopedii (*Lex. Myth.*, RE) au contribuit în mare măsură la încurcarea lucrurilor, la starea de confuzie ce persistă de la început în cercetarea filologică și comparativă. Tentativele de etimologie ale anticilor, bazîndu-se de obicei pe apropieri de cuvinte cu asemănări fortuite și aproximative, superficiale, prin adăugiri ori suprimări arbitrare de « litere » (ca și cînd limbajul social s-ar fi dezvoltat și transformat mecanic, asemeni unui joc de cuvinte și litere, pe hîrtie), nu puteau să explice corect nici un nume propriu « obscur », ale cărui elemente alcătuitoare nu aveau corespondenți de la început limpezi în lexicul comun al limbii vorbite. « Filologii » greci derivau prompt și simplu pe σειρήν din ... verbul εἶρω prin adăugarea

Crusius, p. 103; O. Gilbert, *Griechische Götterlehre*, Leipzig, 1898, p. 129 „... die Sirenen durch ihren Gesang, durch ihr Wohnen im Westen, durch ihre Flügel und sonst in engste Beziehung zum Sturmwinde und zu den mit demselben verbundenen Wolken gebracht... » etc.

¹ „Der See Töchter sind die Sirenen“, Welcker, *op. cit.*, p. 164 ș.a.

² Just observa, după alții „Seirenes, Name mythischer Jungfrauen, die durch bezaubernden Gesang Menschen ins Verderben lockten. Dunklen Ursprungs“, L. Meyer, *Handbuch der griech. Etymologie*, Leipzig, IV, 1902, p. 49.

³ Invers, P. Kretschmer, *Wiener Studien*, 1900, p. 178—180 (citată de Michel, DA, IV, p. 1353) considera că Σειρήνες ar fi forma veritabilă, cea cu *-ei-* fiind din epoca elenistică, sub influența grafiei Χείρων pentru Χίρων.

⁴ Majoritatea acestor încercări sînt înșirate și analizate în *Lex. Myth.* IV, 603; RE, III A, 289—290; Marót, *op. cit.*, p. 24.

« pleonastică a unui s- »¹. Soluțiile erudiților moderni se împart în două grupe principale: a) pentru origine elenică, b) pentru origine externă, fie orientală-semită, fie tracică. Dintre formulele grecești² sînt de menționat: derivarea din verbul σύρω, συρίζω « a fluiera; pfeifen », *Seirenes* fiind personificarea « furtunii care vîiește » (cf. p. 323, n. 3); din σειρῶν « λάμπειν, a lumina, a scăpăra » etc.; din σειρά « coardă, cablu » (Passow, Doederlein), Sirena ar fi cea « care leagă, încătușează; Fesslerin, Umstrickerin » (admis de Zwicker, RE III A, 289), eventual ca « fascinantele; die Verstrickenden, unwiderstehlich Anziehenden » (Passow); ori « cele care sugrumă; Bestrickende, Würgerinnen » (admis de Weicker, *Lex. Myth.* IV 603); de la i.-e. *sver- « a suna; tönen » (Benfey, *Wurzellexikon*, I 461), ori *sreu- « a curge », gr. ῥέω, ῥομή, v. ind. *sravas*, ca atare *Seirenes* ar fi cele « care grăbesc; die Eilenden (Todesgöttinnen) » (Bertsch). Cea mai artificioasă și forțată e formula lui Solmsen: pornind de la interpretarea « ființe fantastice, uci-gătoare, fantome » înrudite cu Harpyile, de caracter chthonian, el preferă legătura cu σερρός « arzător; glühen brennend (von der Hitze des Sommers), Sonne, Hundstern, Stern überhaupt », *Seirenes* ar fi « die in der Sonnenglut, Mittagsglut ihr Wesen treibt, die Mittagsgfrau; die Personifikation des Mittagssaubers », daemon meridianus; « cea care-și manifestă puterea în ardoarea soarelui la ora prînzului »³, — exemplu tipic pentru lipsa de conținut real și legătură organică în tentativele de tălcurire a cuvintelor și numelor proprii ale unei limbi cu mijloace lexicale și fonetice de alt tip lingvistic, prin procedee generate de dogmatismul filologic. S-a spus demult în chip categoric că numele Σειρήν- nu e cuvînt grecesc, inexplicabil din limba greacă⁴.

Unii au considerat mitul Sirenelor ca provenit din niște legende ale marinarilor fenicieni, iar tentativa de tălcurire a numelui și făpturii lor din s e m i t ă a plecat de la existența unui radical *sir-* « cîntec », care ar fi tipic pentru aceste mari « cîntă-rețe și vrăjitoare; femmes qui lient par leurs enchantements »⁵; dar cîntecul e numai un atribut al lor, un « mijloc de seducție » destul de important și totuși insuficient spre a justifica esența lor și etimologia semitică, bazată pe asemănare întîmplătoare și înșelătoare; ceea ce i-a adus foarte puține adeziuni⁶. În afară de

¹ *Etymol. Magn.*, p. 710, 19 Σ. παρὰ τὸ λέγω εἰρήν καὶ πλεονασμῷ τοῦ σ σειρῶν, *Etymol. Gud.*, 497, 58. Herodian, II, 579, 13. Este un naiv calambur filologic, rebus de cuvînte și litere care ar echivala de ex. cu derivarea verbului românesc *sar* din *ar* prin adăugarea « unui s- pleonastic », ori a lui *car* prin « e- pleonastic ».

² Cf. de ex. Pape-Benseler, *Wörterbuch der griech. Eigennamen*, ed. III (1870), II, p. 1359.

³ F. Solmsen, *Beiträge zur griech. Wortforschung*, I. Strassburg, 1909, p. 126—127; ciudățenie filologică citată cu un discret semn de întrebare, la Boisacq, *Dict. étymol. de la langue grecque* (1916), p. 857.

⁴ De ex. V. Bérard, *Les Phéniciens et l'Odyssee*, Paris, 1902, II, p. 334: « depuis longtemps on a fait remarquer avec justesse que nulle étymologie grecque ne peut nous expliquer le nom des Sirènes, Σειρήνες »; Marót, *op. cit.*, p. 24: "all attempts to derive the word from some common Greek etymon are a limine untenable", p. 26 „no etymologization from the Greek mother language yields satisfactory results”.

⁵ J. H. Voss, *Autisymb.*, I, p. 279 (citat de Passow, p. 1392); H. Lewy, *Jahrbücher für Philol.*, 1892, p. 181; *Die semit. Fremdwörter im Griechischen*, 1895, p. 205 *Sir-chên*; Bérard, p. 335 *sir-en* „chant de fascination”; P. D. Ch. Hennings, *Homers Odyssee*, Berlin, 1903, p. 381—382 etc.

⁶ Marót, *op. cit.*, p. 26—30 acceptă explicarea semită-feniciană, căci „may be regarded as justified and acceptable” (la fenicieni, evrei, arabi, sumerieni etc.), cu toate că « regret-

asertiunile despre obârșia orientală-semită ori « mediterancană »¹, câteva bănuieli ori sugestii timide s-au formulat pentru caracterul negrecesc al numelui și figurilor *Seirenes*, indicînd proveniența lor din altă sferă lingvistică. Două ipoteze exprimate pînă acum duc spre nord, la adevărata « patrie » a acestor demoni ai mitologiei elenice: origine « traco-tyreniană » preconiza Gerhard², iar Lagerkranz a încercat în acest sens o etimologie interpretînd cuvîntul ca un element traco-frigian, înrudit cu gr. *Κήρ*, *Keres* (avînd în vedere asemănarea parțială a celor două serii de ființe demonice): gr. *Κήρ* din i.-e. **k'ér-* « a ucide, a strica, a sparge »³. Asemenea radical ar putea să aibă un corespondent traco-frigian **ser-*, *seir-*, de unde să derive tema *S(e)iren-*, ceea ce ne-a părut odată verosimil⁴; dar nepotrivirea semantică — Sirenele nu erau dintru-nceput « zeități ori demoni ai distrugerii și morții » (attribute secundare), dimpotrivă: simbol al vieții, bucuriei, grației — și derivarea cu *-n-* arată că ipoteza nu e justificată; neverosimilă, legătura trebuie abandonată. Intuiția lui Gerhard rămîne în orice caz valabilă; ea se verifică prin asemănarea frapantă a numelui *Σειρήνες* cu Afrodita în Macedonia⁵: *Ζειρήνη* Ἀφροδίτα ἐν Μακεδονίᾳ Hesyeh., la care au mai fost alăturate niște nume geografice din Tracia: *Ζειρήνια*, oraș, *Ζηρυθος*, *Ζηρυθιον* speluncă (Steph. Byz.; Nicand. Schol.; Liv. XXXVIII 41, 4; Ovid.), cunoscute mai ales în legătură cu cultul Hecatei și al lui Apollo: dar atare prețioasă analogie nu a fost înțeleasă și exploatată integral în mod just de către erudiți, care ori s-au limitat la simpla semnalare a analogiilor, ori le interpretau mereu de pe poziții « greco-centrice », adică inversînd termenii problemei. Astfel, Usener, observînd că rădăcina este aceeași *σειριος*, *σειρ* etc., « brennen, glänzen » cu *ξηρός*, *ξηραίνω* ș.a. (deci revine la falsă explicare a lui Solmsen), ajunge la concluzia greșită că atributul *Zerynthios* nu poate fi separat de această rădăcină, dovedind că aceste culte se grupau în jurul zeităților luminii⁶; ceea ce este o ficțiune în primul rînd din punct de vedere al foneticii și etimologiei trace care a fost invocată. Blumenthal recunoaște identitatea *Seirenes-Zeirene*, întrezărind just că macedoneanul *Zeirene* stă în deplină concordanță cu esența semantică a figurilor demonice numite de greci *Seirenes*⁷;

table as it is, I do not regard myself competent to decide this question » (p. 27). Asemenea « regret » melancolic este însă cu totul inutil, căci o scornitură filologică de acest fel (semit. *sir-en-* > gr. *Σειρήν-*) nu poate fi salvată nici de « competența » vreunui semitolog consacrat.

¹ P. Chantraine, *La formation des noms en grec ancien*, Paris, 1933, p. 167 « le nom des Sirenes *σειρήν* sert également chez Aristote à désigner une abeille sauvage et provient du vieux vocabulaire méditerranéen (M. Cohen, BSL, XXIX, 1929, p. 132) ».

² Gerhard, *Griechische Mythologie*, Berlin, 1854, I, p. 566: „Götterwesen thrakisch-tyrenischen Ursprungs“; p. 412 „mit den Sirenen steht Aphrodite als verlockende Todesgöttin und durch den Namen *Zerynthia* in Verbindung“.

³ O. Lagerkranz, *Sirene*, în *Eranos*, XVII, 1917, p. 101 și urm. citat dar neadmis de Nilsson, p. 228 „das Wort als thrakisch-phrygisches Lehnwort ausspricht und mit *Κήρ* zusammenstellt, was sehr unsicher ist“.

⁴ I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*, București, 1959, p. 77.

⁵ Welcker, *op. cit.*, p. 164: „das Anziehende und Bezaubernde bedeuten die Sirenen, wenn Aphrodite einmal *Zeirene* genannt wird...“.

⁶ Hermann Usener, *Kleine Schriften*, IV, Arbeiten zur Religionsgeschichte, Leipzig, 1913, p. 74–75: „das Attribut *Zerynthios* kann von jener Wurzel nicht getrennt werden und beweist also, daß jene Kulte sich um Lichtgottheiten drehen“.

⁷ Albr. Blumenthal, *Indo germanische Forschungen*, XLIX 1931, p. 180 „jetzt braucht man auch nicht mehr zu scheuen, *Ζειρήνη* zu den griechischen *Σειρήνες* in Beziehung zu setzen; ... liegt offenbar das gleiche Wort vor, wenn auch die genaue makedonische Form sich nicht mehr ermitteln läßt. Daß diesen Dämonen (bei Homer sind es zwei, Odyss., XII 52)

aici s-a oprit observația și cercetarea lui, care însă nu explică de loc raportul real al celor două zeități și mai ales originea greceștilor Seirenes, perfect explicabile din toate punctele de vedere prin corespondențul traco-macedonean.

Etimologia reală a unui nume propriu (ca și a oricărui cuvânt) se suprapune cu esența lui semantică, cele două noțiuni se condiționează și determină reciproc; ceea ce este esențial pentru studiul materialului onomastic în general. Asemenea realitate e cu atât mai importantă în exegeza numelor obscure de zeități și a conceptelor religioase antice care au trecut prin numeroase și complexe metamorfoze în evoluția și migrațiile de la o populație la alta, în curs de secole și milenii. Cercetarea comparativă a numelui *Seirenes* trebuie începută din secolul traco-macedonean. Mai întâi e necesar a face o separare netă între *Zeirene* « Afrodita » și toponimicele citate din Tracia *Zeirene*, *Zerynthos*, *Zerynthia* « Hecate », « Apollo », care au la bază altă rădăcină decât numele Afroditei și al Sirenelor, stînd adică foarte probabil (cum releva Tomaschek) în legătură cu terenul, cu vreo grotă sau accident geografic, nu cu un element moral-religios, avînd sufixul toponimic *-nt(h)-*; ca localități cu sanctuare celebre ale Hecatei și ale lui Apollo, *Zerynth-* au intrat în istoria religiei din Tracia. Numele « Afroditei în Macedonia » *Zeirene* e cuvînt de structură indo-europeană, dintr-un idiom de tip satem, fie că e propriu macedonenilor, fie că este tracic, traco-frigian, cum s-a admis demult¹, dîndu-se și etimologia justă, evidentă din rad. i.-e. **g'her-* « a cere, a rîvni, a dori, a iubi »², v. ind. *hāryati* « a fi agreabil, a dori », gr. *χαίρω* « a se bucura » *χάρις* « grație externă; bucurie, plăcere; recunoștință » etc., osc *herest*, *heriest* « uolet », *Herentateis* « Veneris », palign. *Herentas* etc., ahd. *ger'n* « begehren », *girig*, ags. *gerag* « gierig », v. isl. *gjarn*, ags. *georn*, ahd. *gern* « begierig, eifrig nach etwas » ș.a.³. Este o rădăcină tocmai potrivită spre a forma numele unei zeități cu calitățile și atribuțiile Afroditei (Venus), osc Volupia *Herentat*⁴. Apartenența aici a *Seirenelor*, identice cu *Zeirene*, fiind evidentă, este inutilă orice argumentare în plus; deosebirea de consoană inițială se explică ușor prin pierderea sonorității lui Z- în cursul procesului de împrumutare a cuvîntului în limba greacă (posibil și sub influența vreunei etimologii populare), exact ca în alt caz cu etimologie clară, identic din toate punctele de vedere: *Semele* (Σεμέλη) zeița traco-frigiană și grecească, mama lui Dionysos și personificarea pămîntului; derivarea ei din *Zemel-*, cu traco-geticul *Zamolxis*, frigian *zemelen*, slav *zemlja* etc., i.-e. **g'hemel-* « pămînt » a fost recunoscută de la sfîrșitul sec. al XIX-lea⁵. Numele traco-macedonean *Zeirene*, cel grec *Seirene*

eine aphrodisische Kraft der Anlockung gehörte zeigt noch die Beschreibung der Kirke deutlich genug... Die makedonische Ausgleichung Ζειρήνη = Ἀφροδίτη ist also mit dem Wesen dieser Dämonen durchaus im Einklange“.

¹ W. Tomaschek, *Die alten Thraker*, 11/1, p. 45 (Sitz. ber. Akad. Wien, 130, 1894) „*Zeirene*, Aphrodite bei den Makedonen; ursprünglich wohl ein brigischer Name; irgendwo in Thrake gab es einen Ort Ζειρήνη Theopomp (Steph. Byz.)“; D. Detschew, *Die thrak. Sprachreste*, Wien, 1957, p. 180.

² Tomaschek, *loc. cit.* „in der Grundform *Zeiren-* werden wir, wie in der oskischen Volupia *Herentat*, die Wz. *g'her-* „begehren“, *χαίρω* etc. erkennen dürfen; auch hier erscheint der thrakisch-phrygische Anlaut z“.

³ A. Walde-J. Pokorny, *Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen*, Berlin, I (1930), p. 600–601 = J. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern-München, I (1946–1959), p. 440–441.

⁴ *Herentatis* = lat. Venus (Aphrodita), Wissowa, *Lex. Myth.* I (1890), 2298.

⁵ De Paul Kretschmer; cf. Anuarul Institutului de studii clasice, Cluj, V (1949), p. 88–89. Pierderea sonorității *z > s* se constată și în alte resturi ale limbii trace (nume

și italic *Heren-t-* (cf. eventual numele personal italic *Herennius*, înrudit), precum și unele cuvinte germanice citate derivă dintr-o bază i.-e. **g'her-en-*, *g'her-ieno-*, ca expresie plastică a «grației și frumuseții, voluptății și delectărilor», fie estetice-morale, fie erotice-sensuale, afrodisiace, hedoniste. În această conexiune, esența semantică primară a *Sirenelor* se conturează mai precis și pregnant: personificări ale grației și frumuseții, ale farmecului și vrajei erotice, potrivit cu semnificația primordială rezultând din analiza elementelor variate ale «personalității» complexe a acestor figuri demonice în literatura și arta plastică antică; ele nu se deosebesc prea mult de rudele grecești neaoșe, cu etimologie identificată demult (*Charites*), de corespondentele etimologice depline traco-macedonean *Zeirene*, osc *Heren-t-*.

Seirenes este un element lexical indo-european, ce nu e de obârșie greacă, nu poate fi justificat prin criteriile fonetice elenice, fiind tocmăi contrar acestora. Fonetismul caracteristic prin asibilarea oclusivei palatale (*g'h > z*, devenit în gr. *S-*) în numele lor arată cu precizie că e vorba de un idiom i.-e. de tip satem, de la nord sau nord-est, ori -vest de sfera lingvistică și culturală elenică, anume t r a c o -frigiana¹ ori iliro-mesapica². Pentru prima alternativă ar pleda faptul că în Macedonia există echivalentul deplin: *Zeirene*, de caracter tracic (satem) recunoscut, ca și rad. i.-e. **g'her-* în nume proprii de persoane trace³. Adevărat că prima apariție a *Sirenelor* în literatura elenică e din vest, în Marca Tireniană, lângă Scylla ori în alt punct, unde le plasa și poetul-teolog Hesiod, ca și anterior Homer (*Odis.*), ținând seama de nevoia povestirii sale și de ordinea topografică a peregrinărilor lui Ulise după «întoarcerea din iad»⁴; dacă acest indiciu are un temei ori semnificație topografică pentru direcția din care au pătruns și au fost cunoscute ele de greci, adică pentru populațiile care le-au «creat» și transmis, ar rezulta că *Seirenes* puteau să aparțină cercului cultural-lingvistic iliro-mesapic (cf. nume mesapice cu elementul *Zar-* posibil de la aceeași răd. i.-e.); dar nu trebuie pierdut din vedere faptul de ordin general că influența culturală ilirică asupra Greciei antice a fost mult mai modestă și târzie decât cea traco-frigiană. De altă parte, *Seirenes* din *Odiseia* apar într-o zonă de colonizare a grecilor din Chalcis-Eubeia⁵, ori a celor din Samos⁶, — ceea ce ar însemna că în vest ele puteau ușor să fie aduse din bazinul Mării Egee, adică dintr-o regiune de puternică influență traco-frigiană asupra culturii și limbii elenice. O cercetare comparativă mai atentă și insistentă va preciza în viitor de la care din cele două grupuri etno-

proprii, din epoca mai târzie: *Auluzenus* (*Auluzenus*) scris *Auluseus*, *Muczenus* > *Mucasenus* ș.a., unde este evident caracterul etimologic al lui *z* din *g'* (oclusivă palatală asibilată în limba satem), i.-e. **g'enos* (cf. *Limba tr.-dac.*, p. 96).

¹ I. I. Russu, *Limba tr.-dac.*, p. 93–100.

² I. I. Russu, *Studii ilirice*, III, Poziția lingvistică a ilirilor, în *Cercetări de lingvistică*, Cluj, III, 1958 [1959], p. 99–103 = *Revue de linguistique*, București, VI, 1961, p. 87–91.

³ *Zeres*, *Zerula*, *Zerazenis*, *Brincazeris*, *Dreizuzeris* etc.; cf. *Limba tr.-dac.*, p. 81.

⁴ Cf. RE, III A, 291. „Arhipelagul *Seirenelor*“, *Σειρηνοῦσσα* s-ar fi aflat pe coasta de vest a Italiei, în golful Salerno (azi ostroavele stîncoase *Licos*, S. Pietro și La Galetta); cf. Bérard, *op. cit.*, p. 336–342; ori Capreae, ori la Etna, Messina, la Peloron (în Sicilia), *Anthemusa* etc.; Philipp, *Sirenianus mons* (petrae), RE, III A, 308.

⁵ Cum a relevat Gruppe, *Griechische Mythologie*, München, 1906, p. 344; cf. *Lex. Myth.*, IV, 607.

⁶ P. Friedländer, *Herakles. Sagen-geschichtliche Untersuchungen*, Berlin, 1907, p. 85–86, 89–92.

lingvistice de tip satem indo-european (traca sau ilira) a venit numele și personificarea « Seirenes » (zâne-muze cîntărețe, « Grațiile-Charites » barbare), element străin în limba și religia greacă, în care a fost asimilat și integrat de timpuriu, dezvoltat apoi în forme din cele mai complexe și variate. Se pare că grecii le-au cunoscut mai întîi în perioada « eroică », a explorărilor maritime și a expansiunii coloniale în bazinul Egeii și Mediteranei (de aici caracterul de « zeități marine »), după « campania troiană », prin contactul direct, schimburi comerciale și culturale cu populațiile « barbare » de pe țărmurile acestor mări. De la asemenea populații de limbă indo-europeană au intrat Seirenes în literatura și mitologia greacă, probabil sub forma unei legende populare, ridicată la rangul de « episod istoric » în narațiunea epică plină de extravagant și neverosimil a Odiseii homerice (supra, p. 319). În același timp vor fi intrat și s-au încetățenit în limba și viața socială elenică alte elemente evident eterogene (p. 319, nota 1), pe care le semnala și prevedea clar cu cîteva decenii în urmă un eminent comparatist belgian¹, și care vor fi elucidate în cursul cercetărilor viitoare. Seirenes constituie o pildă din cele mai pregnante și semnificative despre receptivitatea și marea putere de asimilare a societății și culturii grecești, care a integrat multe elemente eterogene ale « barbarilor » indo-europeni ce nu mai pot fi identificate decît prin mijloace comparative și etimologia indo-europeană a numelui lor.

Cunoscute ca figuri străine, « barbare », de duhuri și demoni ce au intrat de timpuriu în ciclul basmelor și mitologiei religioase a Greciei homerice, unde s-au « naturalizat » devenind chiar niște « zeități » minore, Seirenes au parcurs pe teren elenic o evoluție parțial divergentă față de esența semantică primară, indicată, și de tileuirea numelui lor indo-european. Pe lîngă calitățile genuine: grație, frumusețe și voce seducătoare, deșteptăciune și vrajă afrodisiacă, — li s-au atribuit (în parte ca rezultat decurgînd chiar din asemenea trăsături selecte) puteri vrăjito-rești, cruzime, sete de sînge. Evoluția și deplasările conținutului mitologiei « îmbogățit » se poate explica ușor pentru niște figuri produse ale imaginației populare, ca noțiuni de import în Grecia, a căror obîrșie și nume nu erau grecești; ca atare, puteau și era firesc ca, parțial, ele să apară chiar de la început pentru greci ca ființe violente, seducătoare și ducătoare la pieire, cum fuseseră pentru numeroși nefericiți navigatori naufragiați (:oase și trupuri în descompunere pe « ostrovul Seirenelor ») și erau să fie pentru Ulise și Iason cu braviu lor mateloți, dacă n-ar fi intervenit ingenioasa șiretenie grecească și puterea ocrotitoare a zeilor. Împrumutîndu-le de la vecinii barbari, grecii nu aveau o imagine clar conturată asupra esenței Seirenelor, ceea ce rezultă din faptul că nu le-au asimilat cu echivalentele naționale indigene (*Charites*; ori cu Muzele, cu care le aduc chiar în concurență și conflict, supra, p. 321), ci mai mult cu demonii și duhurile rele, stricătoare, ucigătoare, cu vampirii și strigoi: Keres, Harpyile etc. Cum s-a arătat, Sirenele au « primit » multe trăsături și apucături rele care nu se justifică decît puțin și parțial prin semantismul genuin: frumusețea și grația seducătoare, glasul minunat și ademenitor. Evoluția din făpturi cu calități de acest fel la atribuții și acțiuni păgubitoare, dușmănoase

¹ Boisacq, *op. cit.*, introd. p. VIII « les Grecs ont charrié avec eux un grand nombre de mots empruntés aux populations qu'ils ont traversées ou absorbées ou dont ils ont subi l'action eux-mêmes; les mots « égéen » ou « méditerranéen » sont commodes pour caractériser ces vocables, sans qu'il faille s'exténuier à leur trouver un étymon que l'avenir rendra peut-être ridicule ».

oamenilor (cum sînt cunoscute în Grecia clasică și elenistică) este o metamorfoză și o denaturare lentă a unui concept social-religios, estetic și etic al populațiilor « barbare » de la marginea de nord a cercului de cultură și limbă al Greciei mediteraneene.

În viața socială și în existența cotidiană, în literatura poetică, mitologia și arta plastică ale lumii elenice, motivul mitologic al fascinantelor Seirenes — personificări sau zeități ale frumuseții și grației afrodisiace în cercul de limbă și cultură traco-frigian ori iliric — a făcut o carieră glorioasă și de lungă durată, cunoscînd o popularitate puțin comună chiar între divinitățile și eroii indigeni ai grecilor, printre care ele au suferit și o importantă deformare sub unele aspecte, o îmbogățire și « înrăutățire » a conținutului lor etic și social. Prin aducerea și reintegrarea lor în cercul firesc al familiei de figuri înrudite sau identice: *Zeirene*-Afrodita, *Herentat*-Venus și *Charites* elenice, greco-barbarele *Seirenes* își recapătă integral vraja și grația genuină pe care le-au alterat legendele și evoluția lor în cadrul colectivității grecești și al mitologiei din perioada clasică și elenistică.

СИРЕНЫ

РЕЗЮМЕ

Автор снова ставит вопрос о природе и о этнолингвистическом происхождении сирен, образов, играющих важную роль в мифологии, суевериях, литературе и изобразительном искусстве эллинского мира. Сирены были человекоподобными или животноподобными символами красоты, грации, музыки, которые позднее превратились в соблазнительные образы чародейки, демонов искушения и смерти. Они описаны и изображены в пластике в виде прелестных женщин или гибридных существ (женщины-рыбы или женщины-птицы и т.д.). Первоначально они обозначали красоту, прекрасный голос, премудрость, в то время как их отрицательные качества являются позднейшими, приписанными греками божествам, заимствованным от варваров.

Форма их наименования $\Sigma\epsilon\iota\rho\tilde{\eta}\nu\epsilon\varsigma$. Предложенные до сих пор этимологии (греческие или семитские) — неудовлетворительны. В действительности речь идет об индоевропейском имени, но не греческом. Лишь сопоставление с фракийско-македонским именем Афродиты $\Sigma\epsilon\iota\rho\tilde{\eta}\nu\eta$ (сделанное Э. Герхардом) действительно, имея в виду полное сохранение обоих имен: фрак. *Zeirene* дало греч. $\Sigma\epsilon\iota\rho\tilde{\eta}\nu$, с оглушением звонкого *Z* (как в фрак. *Zemel*-> греч. $\Sigma\epsilon\mu\acute{\epsilon}\lambda\eta$). Корень этих слов индоевр. *g'her- «просить, желать, любить», такой же, как в греч. $\chi\acute{\alpha}\rho\iota\varsigma$, $\chi\alpha\acute{\iota}\rho\omega$. и т.д., оск *heriest*, *Herentateis* и т.д. *Seiren* — это индоевропейское слово типа *satem*, весьма вероятно фрако-фригийское, заимствованное у фракийцев, проживавших в бассейне Эгейского моря, вместе с соответствующими мифологическими образами в «героический» (гомеровский) период во время греческих морских и колониальных экспедиций.

SEIRENES

RÉSUMÉ

L'auteur reprend la discussion du problème de la nature et de l'origine ethno-linguistique des Sirènes, figures importantes, à aspect varié, dans la mythologie, les superstitions, la littérature et l'art plastique du monde hellénique. *Seirenes* étaient des symboles anthropomorphes ou thériomorphes de la beauté, de la grâce et de la musique qui devinrent plus tard des figures séduisantes, des sorcières, démons de la tentation et de la mort. Elles étaient décrites ou figurées plastiquement comme des femmes séduisantes ou comme des créatures hybrides (femmes poissons ou oiseaux etc.). Leur signification première était la beauté, la belle voix, la sagesse; leurs traits négatifs furent attribués ultérieurement par les Grecs à ces divinités empruntées aux barbares.

La forme de leur nom c'est Σειρήν, — ες. Les étymologies proposées jusqu'à présent (grecques ou sémitiques) ne présentent aucune valeur, le mot est en réalité indo-européen, mais pas du tout grec. Le seul rapprochement valable c'est le nom thraco-macédonien d'Aphrodite Ζειρήνη (suggéré par E. Gerhard), en raison de la parfaite correspondance des deux mots, thr Ζειrene > gr. Σειρήν (avec la perte de la sonorité de Z comme dans *Zemel-* > gr. Σεμέλη). Leur racine c'est l'i.e. *g'hev- « prier, désirer, aimer », tout comme dans le gr. χάρις χείρω, etc., osc. *heriest*, *Herentaleis* etc. *Seiren-* est un mot indo-européen du type satem, fort probablement thraco-phrygien, emprunté au Thraces du bassin de la Mer Egée en même temps que les figures mythologiques correspondantes, à l'âge « héroïque » (homérique), au cours des explorations maritimes et coloniales des Grecs.